

JAN DE CLERCK

(Oostende 1881 - 1962)

Vissersboot in de handelsdokken. Winteravond

Pastel en houtskool op papier

68 x 49 cm

Getekend onderaan rechts : De Clerck Jan

Verz. Museum voor Schone Kunsten, Oostende

Inv. 2002/2.345

Dit is de 25ste bijdrage in dit Jan De Clerck album, in 1979 met zoveel enthousiasme gestart door initiatiefnemer Jan Baptist Dreesen en zijn toenmalige Raad van Bestuur. Het doel dat Dreesen zich voor ogen stelde - een verzamelmap met reproducties gekoppeld aan een duidende tekst, het principe dat "Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen" toen hanteerde - is bereikt. Voortaan is het album volumineus en gevarieerd genoeg om een beeld op te bouwen van de kunstenaar in zijn vele aspecten en tegelijk een waaier aan auteurs het woord te laten.

De keuze viel deze keer op "Vissersboot in de Handelsdokken - Winteravond", een schitterende pastel die in 2002 aan het Museum voor Schone Kunsten Oostende werd geschenken door E.H. Daniël Butaye s.j. uit Heverlee. Hij had het van zijn oom, René Butaye, priester en deken van de dekenij Oostende die het zelf ten geschenke kreeg n.a.v. zijn priesterjubiläum.

Jan De Clerck bezat een bijzondere antenne voor de sfeer in een stad, een dorp, in een park of bos, op het strand of bij de zee. Hij was vaak op stap, kijkend, kijkend... ..en registreerde, zoog de indrukken in zich op. De herfstseer in het park, of juist het clair-obscur onder een zomers bladerdak, de verzengende zon op strand en dijk, de melancholie van de mist, het desolate van een achterbuurt. Zijn kijk op de stad stelde hij tijdens elke wandeling, in alle jaartijden, op alle uren van de dag bij, verrijnde ze. Ze vormen de steeds opnieuw aangevulde en verjongde voorraad waaruit hij kon putten voor zijn kunstwerken.

In deze pastel focust Jan De Clerck op het tweede handelsdok. Dat het een winterdag is, is klaar : er ligt een ragfijn laagje sneeuw over enkele onderdelen van het achterdek en van de tuigage van een vissersboot op het voorplan. Jan De Clerck brengt het vaartuig niet volledig in beeld : middendek en voorsteven vallen buiten de cadrage.

De handelsdokken - er waren er toen nog drie - waren niet direct een van de toppers in het repertorium van kunstenaars die Oostende uitbeeldden. Dit waren ongetwijfeld de zee, het strand, het staketsel, de visserskaai en het vissersdok, de oude vismijn. Maar toch is er wel wat : in het Oostends historisch museum "De Plate" vinden we een ongelooflijk gedetailleerd 19de eeuws gezicht door de Franse kunstenaar Léon Canivet, James Ensor bracht de dokken een paar keer in beeld in schilderij en ets, een schilderij van Pericles Pantazis gaat door het leven als een gezicht op de haven van "La Joliette" te Marseille terwijl het toch duidelijk "onze" dokken zijn, Leon Spilliaert, verzoon toen hij hoek Amsterdamstraat/Stockholmstraat woonde, de gekste combinaties met de gebouwen rondom het dok, Henry Cassiers toonde er het lossen van de vis op een van zijn

prachtige schoolplaten, Adrien Le Mayeur etste de aangemeerde vissersboten en de bijhorende bedrijvigheid, Alfred Ost, op de vlucht voor het oorlogsgeweld in augustus 1914, tekende beschoten boten in het dok voor het O.L.V. College, Carol Deutsch schilderde ze uit de hoogte met druk verkeer rondom, Victor De Knop toonde de kant van het oude politiebureau, tijdens een stil moment, met de typische kraan op de kade... En dan hebben we het nog niet eens over cineast Henri Storck of fotograaf Maurice Antony. Net als Jan De Clerck werden ook zij vaak rond de dokken gesignaleerd.

De dokken hadden hun functie als handelshaven grotendeels verloren tijdens het interbellum en werden gebruikt als vissersdokken voor de veel te klein geworden vissershaven. Inmiddels werd er koortsachtig gewerkt aan een nieuwe, moderne en ruime vissershaven op de Oosteroever. Eens die in gebruik werd genomen veranderde het beeld van het Oostendse visserskwartier snel en onomkeerbaar : de grotere vissersschepen meerden hier niet langer, de kleine scheepswerven verdwenen of verhuisden naar de oosteroever, de lange doodstrijd voor de vissersherbergen zette in. De buurt verouderde, verpauperde, kreeg onvoldoende injecties van jonge families want ook de vissersgezinnen vonden stilaan de weg naar de "overkant". De navelstreng werd stilaan doorgeknipt. De handelsdokken liepen grotendeels leeg, er meerden nu en dan oorlogsschepen aan die dan veel bekijks hadden, en ook de nog schaarse eerste pleziervaartuigen vonden hier een aanlegplaats. Decennia later pas kregen de dokken een nieuw leven, schuchter eerst, met het museumschip Mercator, dan, in de jaren '70, voluit met nieuwe bruggen en sluizeninfrastructuur en met de uitrusting als yachthaven.

Het deemstert over de dokken. De vissersboot vooraan ligt gemeerd in het eerste dok, daar waar het dok verbinding gaf met het afleidingskanaal. In het westen zit nog een gouden gloed in de lucht. De avond valt en alle vormen vervagen in het schemerduister : meer vermoeden dan herkennen doen we de nu verdwenen stapelruimte en het neogotische stationsgebouw links, de Kapellebrug, de scheepswerven, de toren van de Sint-Jozefskerk, de markante rondbouw van het "Panorama van den IJzer" (daar waar nu het Stadhuis staat), en de koepel van het "Hotel des Termes" achteraan. Op de Vindictivelaan, rechts, zijn zojuist de lantaarns ontstoken.

Werken van De Clerck zijn niet steeds gemakkelijk te dateren. Hier hebben we toch één element dat ons op de goede weg helpt : de aanwezigheid van het Panoramagebouw laat toe de datum tussen 1924 en 1940 te stellen.

Norbert Hostyn
Conservator Stedelijke Musea